

МОЛОДІЖНИЙ ЕКСТРЕМІЗМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Ключові слова: екстремізм, молодь, молодіжні рухи, молодіжний екстремізм, екстремістські настрої.

Key words: extremism, youth, youth movements, youth extremism, extremist attitudes

Анотація: Розглянуто сутність екстремізму як соціального явища, особливостей поширення його серед молоді. Досліджено причини формування політичного радикалізму та екстремізму в сучасному молодіжному середовищі України. Сформульовано рекомендації щодо оптимізації державної політики та впровадження заходів, спрямованих на припинення екстремістської діяльності та поширення екстремістських ідей серед молодого покоління.

Abstract: The essence of social phenomenon of extremism, features of distribution among young people is considered. The reasons of formation of political radicalism and extremism in the modern youth environment of Ukraine are researched. Recommendations for optimization of state policy and implementation of measures aimed at ending extremist activity and spreading extremist ideas among the younger generation are formulated.

Однією з найгостріших проблем сучасності є екстремізм, який проявляється в політичній, економічній, соціальній, релігійній й інших сферах суспільного життя. Екстремізм перетворився на одну з найсерйозніших проблем безпеки, з якою людство увійшло в XXI сторіччя, оскільки у комплексі із соціально-економічними проблемами та політичною нестабільністю поширення екстремістських ідеологій і практик здатне суттєво зашкодити реалізації прав, свобод людини та громадянина, призупинити розвиток суспільства й держави.

Екстремізм розглядається науковцями як схильність до крайніх поглядів і дій, серед яких провокація безладів, громадянська непокоря, терористичні акції, методи партизанської війни [1, с. 4]. Небезпека екстремізму полягає в тому що, оперуючи простими й зрозумілими для пересічних людей поняттями та схемами, він здатний впливати на масову свідомість, маніпулюючи нею. За зовнішньою простотою запропонованих ним шляхів розв'язання проблем криється прагнення підмінити існуючі закони, системи морально-етичних цінностей і культурних норм [2, с. 361]. А тому особливо вразливим до впливу екстремістських рухів є молодіжне середовище, так як для нього характерна мінливість соціальних потреб та інтересів, політичних орієнтацій, очікувань та поглядів. Такий стан речей спричинений також і суперечністю між задекларованими державою намірами щодо молодіжного покоління і реальним станом справ з вирішення молодіжних

проблем, що в свою чергу продукує відчуження молоді від держави, недовіру до органів влади та переважно несприятливе ставлення до діяльності державних установ в сфері молодіжної політики [3, с. 450].

Вразливість сучасного молодого покоління пояснюється схильністю до підвищеного емоційно-чуттєвого освоєння існуючої соціальної реальності, відсутність належного життєвого і професійного досвіду, що поєднується із соціально-економічними, соціокультурними та політичними катаклізмами [4, с. 212]. У свою чергу, це провокує появу і поширення протестних настроїв серед молодих людей, які формують у масовій молодіжній свідомості елементи екстремальності. Такі елементи можуть виявлятися у різноманітних протиправних формах соціальної практики. Деструктивний характер діяльності окремих саморадикалізованих осіб, асоціальних субкультурних течій і політизованих молодіжних об'єднань виявляється у демонстративному ігноруванні ними морально-етичних традицій і правил поведінки, що склалися у суспільстві, порушенні прав інших людей, посяганні на їхню безпеку, здоров'я та життя. Набуття цими асоціальними групами стійкого і системного характеру діяльності зумовило появу такого відносно нового явища для нашої країни, як «молодіжний екстремізм» [5, с. 98].

Молодіжний екстремізм відрізняється від дорослого стійкістю та менш слабкою організаційністю. При цьому безпосереднє відношення до його діяльності можуть мати також дорослі, яких молодь своєю протиправною поведінкою часто прагне наслідувати. Такими прагненнями дорослі користуються, а тому набуває поширення практика втягнення молоді до діяльності екстремістських угруповань. Шляхом підкупу або відвертого обману, використовуючи властиву молоді енергію та заповзятість, маніпулюючи її патріотичними почуттями, екстремісти пропонують молодим людям утопічне, героїчне, сповнене «особливим сенсом» життя, для досягнення власних соціально-деструктивних цілей [5, с. 102]. Причому дії молодих екстремістів є більш жорсткими, оскільки через свій вік молодь до кінця не усвідомлює страх перед смертю, фізичними травмами, погано уявляє наслідки власних дій [1, с. 6].

Сьогодні в Україні підлітково-молодіжний екстремізм існує в різних формах та проявах, проте найбільш активно представлені такі рухи, як:

- ✓ рух правих скінхедів («Бритоголові»), які сповідують ідею нацизму, націоналізму, расизму;
- ✓ рух «Антифа», які сповідують ідеї соціалізму, комунізму;
- ✓ представники футбольних фан-клубів (Ультрас);
- ✓ псевдо зелені екстремісти, основна ціль яких привернути увагу до проблем природи радикальними чи терористичними діями.

Позитивним проявом протидії екстремізму є створення у 2016 р. у відділі міжнародної комунікації Головного слідчого управління Національної поліції України Національного контактного пункту від України з питань злочинів, учинених на ґрунті ненависті. Значимість цієї структури важко переоцінити, адже її діяльність націлена на об'єктивну оцінку стану злочинів в країні на підґрунті расизму, національної та етнічної належності, мови, антисемітизму, релігії [6, с. 283]. Але незважаючи на певні спроби змінити існуючу ситуацію, досі залишається актуальною проблема розроблення і відпрацювання системи заходів впливу на молодіжне середовище України, спрямованих на зниження рівня агресивності серед сучасної молоді, виховання принципів патріотизму, толерантності, взаємоповаги та попередження екстремізму [2, с. 401].

Серед них можна виділити такі заходи як:

- ✓ розроблення освітніх, соціокультурних та інформаційно-психологічних технологій, спрямованих на зниження деструктивного потенціалу молодіжного політичного радикалізму та екстремізму. Зараз на стадії обговорення і доопрацювання перебуває проєкт Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 р., тому необхідним для попередження екстремізму є включення питань профілактики радикалізму та виховання толерантного світогляду серед молоді до вказаної програми [2, с. 369];
- ✓ підвищення рівня інформаційної відкритості органів влади та інтерактивної складової їх веб-ресурсів (створення Інтернет-форумів, проведення Інтернет-опитувань, рейтингових голосувань, подальше поширення практики онлайн-зустрічей, «телефонів довіри», «гарячих ліній»); важливим технологічним кроком повинно стати створення за ініціативи органів влади загальнонаціонального молодіжного інформаційного порталу;
- ✓ забезпечення соціального супроводу молодих людей, які за різних умов потрапили до екстремістських угруповань [4, с. 76];

- ✓ створення умов для задоволення соціальних потреб молоді, забезпечення доступності дозвілля та відпочинку;
- ✓ підтримку суспільної активності молоді (як молодіжних громадських організацій, так і низових ініціатив та цільових проєктів);
- ✓ сприяння захисту трудових прав молоді не лише через забезпечення працевлаштування молодих спеціалістів, а й шляхом закріплення у трудовому законодавстві гарантій тимчасової зайнятості для молоді, що навчається або втратила роботу, створення державного електронного реєстру відповідних вакансій;
- ✓ виявлення осіб та груп, поведінка яких вказує на можливість виникнення екстремізму і здійснення стримуючого впливу щодо них;
- ✓ нормативне закріплення посиленої відповідальності за здійснення екстремістської пропаганди серед неповнолітніх осіб, шляхом внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України (ст. 109, 110, 161);
- ✓ сприяння розвитку міжнаціонального та етноконфесійного діалогу з метою запобігання поширенню радикалістських ідей та екстремістських псевдоцінностей у молодіжному середовищі України [2, с. 397].

Зазначені заходи допоможуть молоді усвідомити, що держава турбується про них, а тому немає підстав для виникнення протизаконних дій.

Отже, на сучасному етапі прояви політичного радикалізму та екстремізму посідають значне місце в системі викликів та загроз демократичному розвитку політичної культури молоді, та загалом національній безпеці України. Молодіжний екстремізм в сучасному світі постає як деструктивний суспільно небезпечний феномен, а тому система протидії цьому явищу має передбачати здійснення комплексу заходів, здатних забезпечити дієву та результативну профілактику та мінімізацію негативного впливу на молодіжне середовище екстремістських ідей та практик.

Список використаних джерел:

1. Баєва Л. В. Екстремизм і форми проявлення / Л. В. Баєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aspu.ru/images/File/ilil/Bayeva_extremizm.pdf
2. Васильчук Є. О. Особливості поширення політичного радикалізму та екстремізму в молодіжному середовищі України / Є. О. Васильчук // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2013. — № 4. — С. 345-450.
3. Головкін Б. М. Мікросередовищні детермінанти криміналізації психології та свідомості молодіжних кіл у відношенні збагачення засобами кримінального насильства / Б. М. Головкін // Держава і право. — 2010. — № 48. — С. 448-455.
4. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики / В. В. Барабаш // Український соціум. – 2004. – № 1. — С. 212-220.
5. Правий екстремізм і толерантність: з досвіду України та Німеччини / Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. К.: Заповіт, 2008. — С. 93-107.
6. Сметаніна Н. В. Віктимна поведінка жертв «злочинів ненависті» / Н. В. Сметаніна, О. М. Рябокін // Часопис Київського університету права. – 2016. – № 1. — С. 281-284.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44

ББК 67.61я431

3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр. кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Харків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2017. – 420 с.**

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017